

R. GARY *EUROPIETIŠKO AUKLĖJIMO* NORMINIS VERTIMO EKVIVALENTIŠKUMAS

Kasmet Lietuvoje išleidžiama vis daugiau meninės ir nemeninės literatūros vertimų. Meninių tekstų vertimai atveria skaitytojams įvairias kultūras, kuria estetinės minties tąsą kitoje kalbinėje aplinkoje. Vertimo tekstų kalba ugdo skaitytojų, ypač vaikų ir paauglių, kalbos jausmą, stiliaus suvokimą, todėl meninių tekstų vertimas pirmiausia yra kultūrinis, o tik tada – komercinis veiksmas. Šį teiginį paremia literatūrologo Vytauto Kubiliaus steigiamajame Vertėjų centro susirinkime pasakyta mintis, kad lemiamą įtaką lietuvių mąstysenai ir literatūrinės raiškos galimybėms padarė ne originalios, o verstinės knygos¹.

2008 metais Vytauto Didžiojo universitete vyko tarptautinė mokslinė konferencija „Romain Gary – Rytų ir Vakarų Europos žmogus: rašytojas rezistentas, lyrinis juokdarys, regėtojas“, skirta vieno iš žymiausių XX a. prancūzų rašytojų R. Gary (E. Ajar) kūrybai. Įvairių šalių literatūrologai, kritikai (D. Bellos, N. Gelas, N. Rocton, V. Skrupskelytė ir kt.) aptarė savią R. Gary kūrinį stilių, temų, žanrų ir motyvų įvairovę, jo kūrybos aktualumą dabartinėje visuomenėje². Rašytojo kūryba neliko nepastebėta ir Lietuvos leidėjų, kurie per gana trumpą laiką suskubo išleisti daugelio jo kūrinių vertimus: *Gyvenimas dar prieš akis* (*La vie devant soi*), 1992, 2008, 2009; *Aušros pažadas* (*La promesse de l'aube*), 1999, 2009; *Europietiškas auklėjimas* (*Éducation européenne*), 2001; *Toliau jūsų bilietas nebegalioja* (*Au-delà de cette limite votre ticket n'est plus valable*), 2008; *Moters šviesa* (*Clair de femme*), 2009; *Aitvarai* (*Les Cerfs-volants*), 2010 ir kt.

Šiame straipsnyje nagrinėjamas rašytoją išgarsinusio pirmojo romano *Europietiškas auklėjimas* vertimas, lietuvių skaitytojus pasiekęs vienas iš

¹ Kubilius V. 2003: Vertėjai kelia didelę kultūros našta. Kalba, pasakyta per steigiamąjį Vertėjų centro susirinkimą. – *Literatūra ir menas*, 2003 11 07.

² Išsamiau apie tai žr. *Darbai ir dienos* 51, 2009, 61–249.

pirmųjų (keleriais metais anksčiau buvo išleistas knygos *Gyvenimas dar prieš akis* vertimas). Tyrimo tikslas – išanalizuoti šio romano 227 puslapių vertimo *norminį ekvivalentiškumą* ir, palyginus su originalo tekstu, nustatyti, ar vertėjo Algirdo Krančiuko vertimas leido R. Gary *Europietiškam auklėjimui* semantiškai ir stilistiškai ekvivalentiškai prabilti į lietuvių skaitytojus – perteikti teksto estetinę komunikaciją, individualiojo meninio stiliaus ypatumus. Atsižvelgiant į šį tikslą ir tyrimo objektu pasirenkant minėto kūrinio ir jo vertimo raišką, keliami keli uždaviniai: 1) teoriškai aptarti vertimo teksto ekvivalentiškumą ir vieną iš jo rūšių – *norminį vertimo ekvivalentiškumą*, 2) išnagrinėti tiriamąją medžiagą (vertimo ir originalo tekstą) norminio ekvivalentiškumo atžvilgiu, surinkti analizės duomenis, juos kiekybiškai ir kokybiškai įvertinti, 3) išnagrinėti ir apibendrinti gauto tyrimo rezultatus. Tyrimas buvo atliekamas taikant gretinamosios, kiekybinės, lingvistinės analizės ir aprašomąjį metodus. Teorinėje straipsnio dalyje remiamasi fundamentaliaisiais ir naujausiais įvairių vertimo teorijų atstovų (E. Nidos [Naidos], W. Kollerio, P. Newmarko, B. Osimo, M. Baker ir kt.), stilistikos tyrėjų (K. Župerkos, V. Žilinskienės ir kt.), kalbos kultūros specialistų (A. Pupkio, R. Miliūnaitės ir kt.) darbais. Šio tyrimo aktualumą lemia didelis R. Gary kūrinų populiarumas Lietuvoje, nemažas literatūros kritikų dėmesys šio autoriaus kūrybai ir kalbai, būtinybė skatinti vertimo kritinės minties plėtotę šalyje ir vertimo kokybę.

1. BENDROJI VERTIMO EKVIVALENTIŠKUMO SAMPRATA

Vertimo teorijose mėginama nustatyti ir apibrėžti tam tikrus gero vertimo, atitinkančio originalo tekstą, kriterijus, todėl neišvengiamai iškyla **vertimo ekvivalentiškumo** klausimas. Ekvivalentiškumo samprata priklauso nuo to, kas vienoje ar kitoje vertimo teorijoje laikoma vertimo vienetu, vertimo objektu, kaip traktuojamas vertimo procesas, vertimo tikslas ir kokia filosofine nuostata (Aristotelio ar Platono) remiamasi aptariant kalbą. Senas tradicijas Lietuvoje turėjusi dėsningų atitikmenų vertimo teorija (J. I. Recker) ir struktūrine lingvistika paremta vertimo teorija (A. V. Fiodorov, G. Mounin, W. Koller ir kt.) lygiaverčiu vertimu laikė tokį tekstą, kurio atskiri kalbos vienetai ekvivalentiškai išversti iš originalo kalbos, atsižvelgiant į vertimo kultūros ypatumus ir teksto stilių. Minėtose vertimo teorijose teksto lygiavertiškumas buvo suprantamas kaip *visų ekvivalentinių vertimo teks-*

to *vienetų suma*. Struktūralistinis požiūris į vertimą ne visada leisdavo perteikti viso teksto prasmę, dvasią, papildomas teksto reikšmes, kėlė pavojų eiti perdėm formalizuoto vertimo keliu.

Dinaminės vertimo ekvivalentiškumo teorijos kūrėjas E. Nida, iškėlęs semantinių komponentų svarbą ir teoriškai pagrindęs transformacinį vertimo modelį bei komponentinės analizės metodą, manė, kad ekvivalentiškas vertimas yra tekstas, kuris originalą perteikia artimiausiais *natūraliais ekvivalentais* pirmiausia *semantiškai*, o paskui *stilistiškai*, atsižvelgiant į adresatą ir jo reakciją (1989: 229–231). Kiek kitaip vertimo ekvivalentiškumas apibūdinamas situacinėje vertimo teorijoje: originalo ir vertimo teksto ekvivalentiškumas grindžiamas *kalbinių situacijų skirtingose kultūrose ekvivalentiškumu*, kreipiant dėmesį į *kalbinės* ir *nekalbinės (ekstralingvistinės)* situacijos svarbą (J. P. Vinay, J. Darbelnet, V. G. Gak, J. C. Catford). Sociolingvistinės vertimo teorijos atstovai (M. Pergnier ir kt.) rėmėsi nuostata, kad komunikacijos dalyvių kalbos istorinės ir socialinės sąlygos, kalbėjimo kodai yra skirtingi, todėl siekiant originalo ir vertimo lygiavertiškumo būtina stengtis, kad *socialiniai pranešimo kodai* sutaptų, t. y., kad skaitytojas vertimą tinkamai suprastų ir atpažintų. Šios teorijos vertimo ekvivalentiškumas rėmėsi *socialinių kalbos kodų tapatumu*.

Interpretacinė vertimo teorija (M. Lederer, D. Seleskovitch ir kt.), priešingai nei ankstesnės vertimo teorijos, kurių pagrindas Aristotelio ženklų teorija, o vertimas laikomas ėjimu nuo priemonių prie tikslo, rėmėsi hermeneutine kalbos samprata ir kalbą laikė kūrybine veikla (*logos*) platoniškąja prasme, todėl vertimą traktavo kaip teksto interpretavimą ir atkūrimą. Šios teorijos atstovai kėlė ir iki šiol tebekelia (F. Israël, F. Herbulot) vertimo ekvivalentiškumo, teksto prasmės svarbos, teksto interpretavimo klausimus ir mano, kad ekvivalentiškas vertimo tekstas yra *kognityviais ir emocijiniais ekvivalentais* perteiktas originalo tekstas (Lederer 1994: 50–55).

Kitokią vertimo ekvivalentiškumo sampratą pateikė komunikacinė vertimo teorija (O. Kade, P. Newmark ir kt.). Jos atstovai tarsi iš naujo suskirstė visas vertimo teorijas į dvi grupes: a) semantines vertimo teorijas, vienaip ar kitaip veikiamas E. Nidos teorinės minties, ir b) komunikacinę vertimo teoriją. Pastarojoje teorijoje originalo ir vertimo teksto ekvivalentiškumas siejamas su *komunikacijos efektyvumo siekiu*, adresato ir adresanto ryšio kanalu, leidžiančiu tikslinti teksto reikšmę, tikėtis tam tikro laikmečio, visuomenės adresato reakcijos. Tokia nuostata rodo, kad komunikacinėje vertimo teorijoje lygiavertiškumas daugiau grindžiamas ne semantiniu, o

retoriniu ekvivalentiškumu. Panašiu požiūriu remiamasi ir kitose pragmatinėse vertimo teorijose, kur kreipiamas dėmesys į vidinę ir išorinę teksto realybę, įvairius konteksto lygmenis: a) komunikacijos aplinkybių kontekstą, b) situacinį, c) interakcinį, d) episteminių ir kt. kontekstą. Šių teorijų vertimo ekvivalentiškumas apibūdinamas tam tikrais pragmatiniais kriterijais, pavyzdžiui, *skopos* vertimo teorijos (K. Reiss, H. J. Vermeer ir kt.) vertimo ekvivalentiškumo pagrindą sudaro originalo teksto *tikslo įgyvendinimas*.

Nors ir kokia įvairi būtų vertimo teorijų teksto ekvivalentiškumo samprata ir interpretacija, tekstas visada realizuojamas tam tikromis kalbinėmis priemonėmis. Todėl neišvengiamai tampa svarbi kalbos kokybės problema. Vertimo kritikos darbuose dažnai keliami kalbos ir stiliaus (postilio, žanro) priemonių tinkamumo klausimai, bendrinės kalbos normų paisymo problema, nagrinėjamas socialinio kalbos kodo parinkimo tikslingumas, tinkamumas ir pan. Dabartinė vertimo kritika, vertindama *bendrąjį vertimo teksto ekvivalentiškumą*, nagrinėja visą tekstą, jo tikslą, komunikacinį turinį, pragmatinius aspektus, sociokultūrinį kontekstą, vertimo semantinį turinį, kalbos kokybę. Tai leidžia sieti išvien kelias vertimo teksto *ekvivalentiškumo rūšis*: 1) turinio, 2) funkcinį, 3) komunikacinį, 4) pragmatinį, 5) situacinį, 6) formalųjį, 7) norminį (Leonavičienė 2010: 16–20).

2. NORMINIS EKVIVALENTIŠKUMAS – VIENA IŠ VERTIMO EKVIVALENTIŠKUMO RŪŠIŲ

Terminą *norminis ekvivalentiškumas* reikia išsamiau panagrinėti. Jau seniai vertimo teorijoje aptarta, kad teksto vertimas nėra vien kalbinis veiksmas, kad tekstas negali būti laikomas objektyvia duotybe, o skaitytojas – nepriklausomu subjektu. Vertimo ir, kaip teigiama fenomenologinėje filosofijoje, „interpretavimo tikslas apima dialektinį procesą, aprėpiantį skaitytojo interesus ir teksto savarankiškumą. Paaukoti kurį nors iš šio kontinuumo polių – reiškia nesuprasti teksto. <...> Tačiau interpretavimo uždavinys – ne mėginti rekonstruoti teksto pasaulį, bet leisti tekstui kalbėti skaitytojo interesams“ (Mickūnas, Steward 1994: 173). Norėdamas, kad tekstas kalbėtų skaitytojui ir būtų tinkamai suprastas, vertėjas turi naudotis svarbiausia priemone – *kalba*. Jos vartojimas negali būti chaotiškas, savitiksliis, neatsižvelgiant į vertimo kalbos sistemos dėsnius, normą, vartojimo polinkius ir kalbos

stilistinių bei žanrinių raiškos priemonių vartojimą. Visų šių dalykų paisymas padeda siekti efektyvaus ryšio su skaitytoju (adresatu), patenkinti jo lūkesčius, o tai savo ruožtu lemia norminį vertimo ekvivalentiškumą.

Vienas iš svarbiausių norminio vertimo ekvivalentiškumo kriterijų – **kalbos normų** paisymas. Vienos kalbos normos yra kodifikuotos (nustatytos mokslininkų), kitos – nekodifikuotos (tam tikros nusistovėjusios kalbos vartojimo taisyklės ir dėsniumai – realioji kalbos vartoseną). Vertimo kalbos klaida laikomas kodifikuotų kalbos normų pažeidimas. Šių pažeidimų gali atsirasti dėl sociolekto, profesinio dialekto, tarmių ir svetimos originalo kalbos įtakos. Pastarosios rūšies klaidas – *formaliųjų originalo kalbos elementų* perkėlimą į vertimo kalbos tekstą yra aptaręs vertimo teorijos klasikas E. Nida. Remdamasis didele vertimo praktika, dinaminio ekvivalentiškumo vertimo teorijos kūrėjas teigė, kad formaliųjų originalo kalbos elementų vertimo tekste dažniausiai atsiranda, kai: 1) vertėjai yra „kitataučiai ir nepakankamai gerai moka vertimo kalbą“; todėl, nežinodami vertimo kalbos struktūrų, neišsvengiamai perkelia į vertimą jiems žinomas originalo kalbos struktūras, 2) vertėjui gali būti būdingas lingvistinis šališkumas: jausdamas perdėtą pagarbą originalo kalbai, „į vertimo tekstą jis stengiasi įtraukti pernelyg daug formaliųjų atitikmenų“; todėl „iš tokio vertimo iš-eina vertinys“; 3) vertėjas turi polinkį į egzotiką ir atiduoda pirmenybę originalo kalbai, kuriai išmokti reikėjo didelių pastangų, todėl sureikšmindamas originalo kalbos formą ir raišką jis taip pat perkelia nemažai formaliųjų elementų (Nida 1989: 232). E. Nidos minimi *formalieji elementai*, arba *formalieji atitikmenys*, yra vertimo kalbos normų ir vartosenos neatitinkantys įvairių kalbos lygmenų vertiniai, perimti iš originalo kalbos.

Norminis vertimo ekvivalentiškumas apima ne tik bendrinės kalbos, bet ir atskirų **stilių, jų variantų (postilių, žanrų) normas**. „Stilių normomis vadinami visuomenės kalbiniai įpročiai atitinkamose bendravimo sferose vartoti atitinkamo funkcinio stiliaus priemonės ir būdus. Tai vidinės, dalinės bendrinės kalbos normos: jos smulkiau diferencijuoja tą kalbą, apibrėžia jos vienetų vartojimo sritis.“ (Župerka 2001: 95). Atskirų postilių ir žanrų stilistinės normos yra kurio nors funkcinio stiliaus normų variantai, konkreti stiliaus normos varianto realizacija. Stilių, postilių ir žanrų normos nėra tokios griežtos kaip kalbos normos, jos suvokiamos kaip tam tikrų diferencinių stiliaus priemonių vartojimo polinkis, dažnesnis kiekybinis žymėtų ir nežymėtų kalbos priemonių pasiskirstymas, lemiantis kalbos stilistines ypatybes (Žilinskienė 2005: 28–44; Leonavičienė 2007: 85–96).

Visų funkcinių stilių kalbos reikalavimai apima tam tikras leksikos ir gramatikos ypatybių vartojimo normas. Leksikos stilistinę normą paprastai yra lengviau apibrėžti nei gramatinių formų, konstrukcijų, sakinių tipų vartojimo polinkius. Kaip teigia L.-J. Calvet (1994), stiliai ir šnekos registrai neturi atskirų sintaksinių sistemų, todėl konkrečioje kalbos realizacijoje gramatinės (morfologinės ir sintaksinės) priemonės parenkamos iš bendrosios kalbos sistemos, tik skiriasi jų atranka ir vartojimo dažnis. Dažnesnius vartojimo polinkius arba *stilistinės normos* kodifikaciją pateikia žodynai, gramatikos, stilistikos, kalbos kultūros darbai. Šių polinkių paisymas leidžia vertėjui stilistiškai ekvivalentiškai perteikti verčiamą tekstą. Ir atvirkščiai – dalinių kalbos normų (stiliaus reikalavimų) nesilaikymas, darto teksto stilių, neleidžia pasiekti norminio vertimo ekvivalentiškumo, o ilgainiui neapdairiai keičiant kurią nors dalinę kalbos normą galima padaryti žalos visai bendrinės kalbos sistemai.

Ar vertimo tekstas norminiu atžvilgiu ekvivalentiškas, ar neekvivalentiškas, galima spręsti iš viso teksto arba didesnės jo dalies kalbos kokybės. Taip teigia norminį vertimo ekvivalentiškumą nagrinėjęs vokiečių vertimo teoretikas W. Kolleris (2001). Jo nuomone, norminis ekvivalentiškumas yra tik vienas iš vertimo teksto ekvivalentiškumo tipų, leidžiančių vertinti bendrąjį teksto ekvivalentiškumą. Vertimo kalbos normiškumo klausimą kelia ir žinoma vertimo teoretikė M. Baker (1993, 1999). Taikydama tekstynų lingvistikos metodus ir tirdama daugiakalbius tekstynus ji nustatė, kad vertimo tekstai neretai būna aiškesni, vienareikšmiškesni už originalą ir labiau atitinka gramatines normas nei originalo kalbos tekstai. Vertimo kokybę išskirtinai pabrėžia ir italų vertimo teoretikas B. Osimo knygoje *Vertimas ir kokybė. Vertimas akademinėje ir profesionaliojoje aplinkoje*. Be daugelio kitų reikalavimų, vertėjams jis kelia autoriaus stiliaus išlaikymo klausimą, ragina vertėją atidžiai įvertinti teksto gramatiką ir sintaksę, atpažinti rašybos, grafinio vaizdo ypatumus, tinkamai juos perteikti vertime (Osimo 2004; remtasi: Klioštoraitytė, Mažeikaitė 2009: 105).

3. TIRIAMOJO MENINIO STILIAUS TEKSTO NORMINIS VERTIMO EKVIVALENTIŠKUMAS

Meninis stilius nėra visuomeninis kalbos stereotipas, todėl jo santykis su bendrinės kalbos ir dalinėmis jos normomis yra kiek kitoks. Individualumas, estetinė kalbos funkcija kartais leidžia nukrypti nuo kalbos normų, nepai-

syti kai kurių įprastinių kalbos vartojimo taisyklių. K. Župerka teigia: „Individualusis stilius nenorminamas. Meninės kalbos sferos normas apskritai sunku apibrėžti.“ (2001: 96). Kaip tada nustatyti vieną iš teksto vertimo ekvivalentiškumo rūšių – norminį ekvivalentiškumą? Jei neįmanoma ar netikslinga jo tikėtis, vadinasi, meninių tekstų vertėjai gali versti kaip tinkami ir, skirtingai nei dalykinių tekstų vertėjai, nekelti sau didelių kalbos mokėjimo reikalavimų? Į šiuos klausimus padeda atsakyti vertimo teorijų nuostata: vertėjas nėra savarankiško teksto kūrėjas, jis turi perteikti autoriaus stilių kitos kalbos priemonėmis, išlaikyti tą patį stilistinį lygmenį. Todėl tikslinga skirti originalo kalbos ekspresinių priemonių kopijavimą, t. y. pastangas perteikti autoriaus stilių ir turtinti vertimo kalbos stilistines išgales, nuo vertimo kalbos nemotyvuoto netaisyklingumo: svetimos kalbos gramatinių struktūrų kopijavimo, kalbos vieneto(-ų) semantikos nepaisymo ir vertimo kalbos nemokėjimo. Žinoma, netaisyklinga kalba gali būti veikėjo apibūdinimo ar kitą funkciją atliekanti stiliaus priemonė, tad meniniame tekste motyvuotai gali būti vartojamos svetimybės, tarmybės, žargonybės, keiksmažodžiai ir kt. Nagrinėjant vertimo teksto kalbos kokybę visada reikėtų remtis originalu ir vertinti, ar konkrečioje svetimos kalbos teksto vietoje ir apskritai tekste yra sąmoningų nukrypimų nuo normos, atliekančių kokią nors stilistinę funkciją. Jeigu tokių nukrypimų originale nėra, jų neturėtų būti ir vertime.

Nagrinėjant, kokia forma lietuviškai perteiktas R. Gary kūrinys ir kokios kalbos skaitytoją moko *Europietiškas auklėjimas*, rasta daugiau kaip penkiasdešimt bendrinės kalbos ir stiliaus klaidų. Vertimo tekstas tirtas norminio ekvivalentiškumo atžvilgiu, tad kiekvienas nenorminis atvejis nagrinėtas bendrame kūrinio kontekste, lygintas su originalo tekstu ir keltas jo tikslingumo klausimas. Rastos kalbos klaidos skirstomos į kelias grupes: leksikos, gramatikos (morfologijos ir sintaksės) ir stiliaus klaidos.

3.1. Leksikos vertimo klaidos

Tiriamajoje medžiagoje daugiausia rasta leksikos vertimo ir vartojimo klaidų, tai sudaro apie 40 proc. visų pastebėtų kalbos ir stiliaus netikslumų (teksto pavyzdžiuose jie išskiriami pajuodintu šriftu).

Skaitant vertimą nemaža klausimų kelia nenorminės leksikos (svetimybių, semantizmų, vertalų) parinkimo motyvai. Neaišku, kodėl bendrinės prancūzų kalbos norminiai leksikos vienetai vertime perteikti nenormine leksika:

(1)

Jis nusišluostė kojas, bibliiniu žestu parodė jas susirinkusiems, ir pasakė, nukreipdamas didžiulį kojos nykštį į Dobranskį:

– *Matote... Aš visiškai nekaltas dėl šio teisiojo mirties!* (81)

Il s'essuya les pieds, d'un geste biblique, les montra à l'assistance et dit, en braquant sur Dobranski un orteil démesuré :

– *Voyez... Car je ne suis point responsable de la mort de ce juste !* (103)

(2)

Partizanas subintuota galva rimtai tarė:

– *Mes būsimė griežti, bet teisingi.* (52)

Le partisan à la tête couverte de bandages dit gravement :

– *Nous serons sévères, mais justes.* (68)

Prancūzų kalbos daiktavardis *geste* ir žodžių junginys *couverte de bandages* yra stilistiškai neutralūs, originale vartojami stilistiškai nežymėtoje autoriaus (ne veikėjo!) kalboje. Todėl vertėjo vartojamos svetimybės *žestu* ir *subintuota* laikytinos nemotyvuotomis, nes siekiant originalo ir vertimo teksto stilistinio ekvivalentiškumo reikėtų rinktis norminius leksikos vienetus: *gestu* arba *mostu* ir *sutvarstyta* arba *aprišta*. Italų rašytojas, vertimo kritikas Umberto Eco teigia, kad vertėjui nereikia stengtis „gražinti“, tobulinti originalo teksto ir užimti autoriaus vietą. Skaitydami vertimą skaitytojai turėtų jausti ir matyti originalą tokį, koks jis yra. „Jeigu verčiamas skurdus ir prastai parašytas kūrinys, tegul jis toks ir lieka, kad vertimo skaitytojas pats galėtų spręsti, ko vertas autoriaus darbas.“ (Eco 2003: 118).

Leksiškai nemotyvuotu galėtume laikyti ir tarptautinio žodžio *diskretiškai* vartojimą:

(3)

Janekas diskretiškai sukosėjo; tuojau pat iš krūmų pasirodė aukštas jaunuolis ir žengė link jo. Janekas jį atpažino. (45)

Janek toussa discrètement ; aussitôt une grande silhouette d'adolescent émergea des buissons et vint à sa rencontre. Janek reconnu le jeune homme. (59)

(4)

Durys diskretiškai užsidarė. Jaunasis Krylenka atsisuko į savo tėvą ir taikiu balsu pradėjo:

– *Gerai, nerėkite taip. Jūs visus sukelsit ant kojų. Žinoma, esu labai laimingas jus matydamas...* (178)

La porte se referma discrètement. Le jeune Krylenko se tourna vers son père et commença, conciliant :

– *Allors, ne gueulez pas comme ça. Vous allez ameuter tout le monde. Naturellement, je suis très heureux de vous voir...* (220)

Dabartinės lietuvių kalbos žodyne žodžio *diskretiškas* reikšmė apibrėžiama taip: „vertas pasitikėjimo, laikantis paslaptį: *D. žmogus, elgesys*“ (2000: 126). Ji yra įprasta lietuvių kalboje. Prancūzų kalbos prievoksmio *discrètement* reikšmė platesnė, vartojimo kontekstai įvairesni: „d’une manière discrète, qui n’attire pas l’attention. *Faire qqch. discrètement* (Cf. fam. *En cachette, en catimini, en douce*). *Regarder discrètement qqn*: à la dérobée. *Faire discrètement allusion à qqch.* <...> *S’habiller discrètement*. V. *Sobrement*. <...>“ (Le petit Robert 1978: 550). Dvikalbis *Prancūzų–lietuvių kalbų žodynas* nurodo tokias *discrètement* reikšmes: „santūriai, kukliai; *faire qch* ~ daryti ką slapčiomis, tylomis“ (2004: 291).

Nagrinėjamuose vertimo pavyzdžiuose labiau tiktų įprasti lietuvių kalbos žodžiai, leidžiantys semantiškai ekvivalentiškai nusakyti nekalbinę situaciją: durys *slapčiomis* arba *tyliai* užsidarė, o Janekas *negarsiai kostelėjo* arba *sukosėjo*. Tą pačią nekalbinę situaciją kalbos įvardija skirtingai, vartoja kitokią, joms įprastą leksiką. Tarptautinių žodžių turinys, jų reikšmės kalbose dažnai skiriasi, tad jie negali būti tiesiogiai perkelti į vertimo tekstą, neatsižvelgiant į semantinį turinį ir įprastinę vartoseną. Meniniuose tekstuose tarptautiniai žodžiai dažnai yra per sunkūs, todėl bendrojoje „vartosenoje esanti savų ir tarptautinių žodžių konkurencija, jei ji lygiateisė (t. y. jei nėra kokių reikšmės atspalvių ar šiaip specialių tikslų), grožiniuose tekstuose turėtų baigtis savų žodžių naudai“ (Miliūnaitė 2006: 128).

Nemaža tiriamosios medžiagos leksikos klaidų sudaro vertalai – neigiamai kodifikuoti vertiniai. Šie lietuvių kalbai nebūdingi žodžiai, žodžių junginiai vartojami padaryti pagal kurios nors svetimos kalbos raišką (tiriamuoju atveju – pagal prancūzų kalbą):

(5)

Jo palydovai pagarbiai laukė laikydami kepures rankose ir laiks nuo laiko nusi-spjaudavo orumui išlaikyti. (33)

Ses compagnons l’attendaient avec respect, les casquettes à la main, crachant, de temps en temps, pour se donner une contenance. (44)

(6)

Laiks nuo laiko jis pažiūrėdavo į draugo kūną ir pradėdavo raudoti lyg nelaimingas nuskriaustas vaikas. (129)

De temps en temps, il regardait le corps de son ami et se mettait à sangloter, avec tout l’abandon d’un enfant malheureux. (159)

(7)

– *Vilkai!* – **priešingai savo norui** kimiū balsu prataria kapralas Liblingas. (163)

– *Des loups ! dit malgré lui* le caporal Liebling, d'une voix rauque. (199)

(8)

Jaunuoliai apsiikeičia kimiais garsais ir pradeda buto kratą. (74)

Les deux jeunes gens échangent des sons rauques et commencent à fouiller l'appartement. (95)

Nukopijuota leksinė raiška kenkia vertimo kalbai, neleidžia tinkamai perteikti kūrinio prasmės, estetiškos funkcijos, skaitytojui patirti teksto skaitymo malonumo. Vertalus *laikas nuo laiko* vertėjo ar redaktoriaus plunksna turėjo keisti *kartais, retkarčiais, kartkartėmis, tarpais* ar kitaip, *priešingai savo norui – nenoromis; apsiikeičia kimiais garsais – vienas kitam kažką murmteli* (ar *burbteli*) ir pan.

Rasta vertalų, vartojamų netinkamai, neaiškiai suformuluotuose sakiniuose, pavyzdžiui:

(9)

– *Kai dėl pakorimo*, – pasigirsta bambeklio balsas, – *tai, mano drauge, melduose tu turėsi, aš manau, pasitenkinti tuo, kad nuskęsi!* (188)

– *Pour ce qui est d'être pendu*, fait une voix grincheuse, dans les roseaux, **je crois, mon ami, que tu devras te contenter d'être noyé !** (232)

(10)

Senis baisiai įtūžo. „Mokytis ir kuo nors tapti, – niurnėjo jis, – ge-ne-ro-las!“ – ir supykęs paleido į savo draugą kazoką Bogoricą [=Bogorodicą – A. L.], kuris per nelaimę nusišypsojo, aulinių batų porą, tuojau pat nuėmusią šypseną nuo nelaimingo veido. (177)

Le vieux fut extrêmement sarcastique. « Étudier et devenir quelqu'un, grommela-t-il, Gé-né-ral ! », et, de dégoût, il fit à son ami le cosaque Bogoroditza, lequel avait eu le malheur de sourire, une paire de bottes qui chassa promptement le sourire du visage du malheureux. (218)

Prancūzų kalbos sakiny (9) yra emfatinis, juo pabrėžiami žodžiai *pour ce qui est d'être pendu*, žymintys sintaksinę konotaciją, kurią lietuvių kalboje būtų galima perteikti aktualiosios sakinio skaidos priemonėmis. Tad vertėjas galėjo kūrybiškai ieškoti kitų pabrėžimo būdų: *Tu nebūsi pakartas, drauguži,...* ar pan. O kaip skaitytojui suprasti sakinį: *melduose tu turėsi, aš manau, pasitenkinti tuo, kad nuskęsi!*? Šiuo atveju, kai sakinio dalies prasmė yra neaiški, vertimo sprendimą sunku pateisinti net meninio stiliaus, kuriam

bendrinės kalbos normos nėra griežtos, laisvė. Kai kurie vertimo pavyzdžiai rodo, kad nežabota meninio teksto vertimo laisvė visiškai „išlaisvina prasmę“, ir jos nebelieka.

Perskaičius pavyzdį (10) kyla klausimas, kaip sviedžiant batą galima nuimti *šypsena nuo nelaimingojo veido*? Tinkamai išversti šį sakinį padėtų teorinis leksinių-semantinių vertimo transformacijų išmanymas. Leksinis pervadinimas, kurį reikėjo taikyti šioje vietoje – *ir šypsena nelaimingojo veide tuojau dinga*, paprastai grindžiamas sąvokų priešastiniais ir pasekmės ryšiais, todėl priešastį žymintis originalo kalbos žodis ar žodžių junginys gali būti keičiamas pasekmę reiškiančiu vertimo kalbos žodžiu ar žodžių junginiu ir atvirkščiai (Leonavičienė 2010: 20–24). Tokį pasirinkimą lemia semantinė motyvacija ir įprastinė vertimo kalbos vartoseną.

Atskirą leksikos klaidų grupę sudaro netinkama reikšmė vartojami žodžiai – semantizmai. Daugiausia jų rasta veikėjų kalboje, todėl vertėjas galėtų teisintis būtinybe charakterizuoti veikėją, jo kalbą. Bet ar reikia tai daryti, kai atitinkamose prancūzų kalbos teksto vietose vartojami neutralūs, norminiai prancūzų kalbos leksikos vienetai?

(11)

– *Tai mano sūnus, kad jį cholera pagriebtų!* – *sušuko Krylenka, ir jo ūsai vėl pasišiaušė.* – *Aš tau tą sakiau dvidešimt kartų. Jeigu **sekantį** kartą tu užmirši...* (176)

– *C'est mon fils, que le choléra le pénètre ! hurlait Krylenko, la moustache tout de suite hérissée. Je te l'ai dit vingt fois. La **prochaine** fois que tu l'oublies...* (217)

(12)

– *Po **sekančio** plėšikavimo keliuose, penki žmonės bus pakarti! Pakarti, chlopcy. Pakarti, trumpai ir drūtai!* (121)

– *Au **prochain** brigandage sur les routes, cinq citoyens seront pendus ! Pendus, chlopcy. Pendus, haut et court !* (150)

Cituotų vertimo pavyzdžių semantizmai atsirado ne dėl originalo kalbos įtakos. Tai asmeninis vertėjo sprendimas rinktis nenorminę lietuvių kalbos leksiką. Tik kyla klausimas, ar jis padeda siekti originalo ir vertimo teksto semantinio ir norminio ekvivalentiškumo.

3.2. Morfologijos ir sintaksės klaidos

Leksika laikoma judriausiu kalbos sluoksniu, linkusiu keistis ir atsinaujinti, greičiausiai reaguojančiu į nekalbinius pokyčius. Tačiau gramatinė kalbos sistema yra daug pastovesnė. Gramatiniai ypatumai atspindi kalbos raiškos

planą, be kurio neįmanoma tinkamai ir visiems suprantamai perteikti turinio planą. Kad svetimos kultūros ir kalbos tekstas išreikštų visą komunikacinę ir estetinę turinį kitoje kultūrinėje aplinkoje, jis turi būti ekvivalentiškai perteiktas adresatui suprantama vertimo kalbos gramatinės sistemos raiška. Todėl vertėjams, ypač verčiantiems meninius tekstus, besąlygiškai privaloma išmanyti originalo ir vertimo kalbą bei kultūrą.

Nagrinėjant tiriamosios medžiagos norminį vertimo ekvivalentiškumą, pastebėta daug vertimo kalbos gramatinės sistemos (morfologijos ir sintaksės) nepaisymo atvejų. Kartu sudėtos morfologijos ir sintaksės klaidos sudaro apie 37 proc. visų klaidų, stiliaus klaidos – apie 23 proc.

Dažnesne vertimo morfologijos klaida laikytinas kalbos dalių gramatinių kategorijų nepaisymas, pavyzdžiui, nevertojimas daugiųjų skaitvardžių su daugiskaitiniais daiktavardžiais:

(13)

– *Tu neturėjai išeiti. Niekas neišėjo. Nei Zborovskiai, nei Jankelis. Tik kelios valandos bebuvo **likę** laukti. O mes laukėme **tris** metus.* (225)

– *Tu n'aurais pas dû sortir. Personne n'est sorti. Ni les Zborowski ni Yankel. Il n'y avait plus que quelques heures à attendre. Et nous avons attendu trois ans.* (279)

Tryliktas pavyzdys rodo ir dalyvio *likę* giminės nederinimą. Ši dažnai vertime pasitaikanti tarminė ypatybė nelaikytina morfologijos klaida ir gali būti vartojama laisvuosiuose stiliuose kaip šalutinis normos variantas, bet lyginant originalo ir vertimo tekstą kyla abejonių, ar vertime reikėjo sukurti tarminio kalbėjimo išpūdį:

(14)

*Žaiskite nepralošiamą žaidimą. Nepameskite galvos. Negniaužkite kumščių. Tegul jūsų rankos būna **neįsitempę**, veidai ramūs. Šypsokitės. Neabejokite. Žinokite: jie ateis, jie ruošiasi. Jie tikrai ateis, kaip kad neišvengiamai ateina rytdiena.* (80)

Jouez le jeu. Ne perdez pas la tête. Ne serrez pas les poings. Que vos bras soient détendus, vos visages calmes. Souriez. Ne doutez pas. Et sachez ceci : ils viendront, ils se préparent. Ils viendront aussi sûrement que le jour de demain. (101)

Sintaksės klaidų pasitaiko gerokai dažniau: gausu padalyvio, linksnių (daugiausia vietininko), polinksnių vartosenos netikslumų. Vartojant padalyvį dažnai nekreipiama dėmesio į jo semantiką: lietuvių kalboje padalyviu turėtų būti reiškiamas šalutinis veiksmas, kurio atlikėjas nesutampa su sakinio veiksmiu, bet vertimo tekste yra kitaip:

(15)

Abatas Burakas buvo suimtas jam besimeldžiant mažoje šv. Pranciškaus koplyčioje Vierkose ir sušaudytas vietoje. (174)

L'abbé Burak fut surpris alors qu'il priait dans la petite chapelle de Saint-François à Wierki et fusillé sur place. (214)

(16)

Jiems atvykus visada sugesdavo partizanų nuotaika, nes vokiečiai nuolat klausėsi perdavimų ir prieš keletą mėnesių naujų techninių priemonių dėka tapo padėties šeimininkais susekant perdavimo punktus. (26)

Leur présence éveillait toujours la mauvaise humeur des partisans, car les Allemands étaient constamment aux écoutes et étaient, depuis quelques mois, passés maîtres dans l'art de déceler les postes émetteurs par des moyens techniques nouveaux ; <...> (36)

Nors skaitant prancūzų kalbos sakinį (15) visiškai aišku, kad meldėsi abatas Burakas (*alors qu'il priait...*), lietuviškame vertime netinkamai pavartojus padalyvį *jam besimeldžiant* atsiranda dviprasmybė: o gal tuo metu meldėsi kas nors kitas? Galima rasti gramatiškai taisyklingesnę formą, tarkim, *Abatas Burakas buvo suimtas besimeldžiantis mažoje šv. Pranciškaus koplyčioje...* (arba *Besimeldžiantis abatas Burakas buvo suimtas...*).

Negalima pateisinti kalbos klaidų ir pavyzdyje (16): prancūzų kalbos tiesioginis sakinys su įterpiniu *depuis quelques mois* perteikia informaciją apie tai, kad naudodami (arba įdiegę) naujas technines priemones vokiečiai tapo padėties šeimininkais ir susekė perdavimo punktus. Tačiau vertime vartojant padalyvį *susekant* tarsi įvedamas kitas veikėjas, t. y. keičiamas semantinis turinys, ir tampa neaišku, kas susekė perdavimo punktus.

Iš lietuvių kalbos linksnių vartojimo klaidų tiriamajame vertime dažniausios yra vietininko klaidos:

(17)

Visa, ką įžiūrėjo Janekas šiame žmoguje, buvo aptvarstyta galva, erelio nosis ir labai lietas veidas.

– Tai Pešas, – paaiškino Dobranskis. – Niekas čia nekreipia į jį dėmesio, visiems jis įgriso. (51)

Tout ce que Janek voyait de l'homme était une tête couverte de bandages, un nez d'aigle dans un visage émacié.

– Ça c'est Pech, déclara Dobranski. Personne ne fait attention à lui ici, tout le monde s'en fout ! (67)

(18)

*Daugiau nei valandą partizanai, iš kurių ne vienas sukorė daugiau nei dešimt kilometrų, klausėsi šių garsų, to, kas yra geriausio **žmoguje**, lyg tam, kad nurimtų.* (52)

*Pendant plus d'une heure, les partisans, dont certains avaient marché plus de dix kilomètres pour venir, écoutèrent la voix, ce qu'il y a de meilleur **dans l'homme**, comme pour se rassurer <...>.* (67)

(19)

Vaikas bėgte atbėgo.

*– Štai jis, **gerame stovyje** ir su savo smuiku! Pestka, tu neši maišką.* (139)

L'enfant arriva en courant.

*– Le voilà, **en bon état** et complet, avec son violon ! Pestka, tu porteras le sac !* (171)

Pateiktuose pavyzdžiuose, kopijuodamas originalo kalbos raišką, vertėjas neatsižvelgė į lietuvių kalbos vietininko reikšmes ir į tai, kad šis linksnis nevertojamas būsenos patyrėjui (*žmoguje*) ir būdai (*gerame stovyje*) reikšti. Be to, originalo (17) sakinys yra emfatinis, jame vartojama pabrėžiamoji segmentinė konstrukcija (žr. Leonavičienė 2010: 173–176), iškelianti remos pirmumą temos atžvilgiu, todėl į lietuvių kalbą šis sakinys galėjo būti verčiamas remai pabrėžti vartojant papildomus segmentinius rodiklius, pavyzdžiui: *Žiūrėdamas į šį žmogų Janekas **tematė tik** sutvarstytą galvą, it erelio snapas nosį ir sulysusį veidą.*

Skaitant vertimo sakinius su morfologijos ir sintaksės klaidomis, kyla abejonių, ar jie padeda perteikti R. Gary kūrinio estetinę funkciją. Kodėl vertime nesilaikoma lietuvių kalbos gramatinės sistemos normų ir norminio vertimo ekvivalentiškumo, jei konkrečiose originalo teksto vietose nėra prancūzų kalbos gramatinių nukrypimų, kalba yra sklandi, aiškiai suprantama? Atsakymo į šiuos klausimus nepadeda rasti ir vertimo teksto stiliaus analizė.

3.3. Vertimo teksto stiliaus trūkumai

Kai kurie tiriamosios medžiagos stiliaus trūkumai buvo aptarti nagrinėjant leksikos, morfologijos, sintaksės atžvilgiu netinkamus sakinius (9, 15, 16 ir kt.). Atliekant stilistinį tyrimą atsižvelgta į R. Gary originalo stilių, jo raiškos stilistinius ypatumus ir keltas vertimo teksto kalbos priemonių tikslingumo, tinkamumo, stilistinės funkcijos perteikimo klausimas. Nagrinėjant vertimo tekstą ir keliant estetinės komunikacijos, vertimo ir originalo stilistinio ekvivalentiškumo klausimą, rasta nemaža stilistiškai silpnų vertimo vietų:

(20)

Tai buvo Vilniaus kelias, juo nuėjo iki Sucharkų... Miestelis buvo apgaubtas tirštu rūku. Bet šis rūkas graužė akis, kaip ir slėptuvėje, kai krosnis blogai traukė. Tai buvo dūmai. Dalis miestelio buvo sudeginta. Jau nebebuvo liepsnos, tvyrojo vien tik dūmai, sunkūs dūmai, nejudantys ramiame ore ir bjaurus kvapas, žeidžiantis gerklę. (16)

C'était la route de Wilno. Il la suivait jusqu'à Sucharki... Le village était enveloppé dans un épais brouillard. Mais ce brouillard piquait les yeux, comme dans la cachette, lorsque le poêle tirait mal. C'était de la fumée. Une partie du village avait brûlé. Il n'y avait plus de flammes, rien que de la fumée, une fumée lourde, immobile dans l'air calme, et une odeur mauvaise qui blessait la gorge. (23–24)

(21)

Ant žarijų linksmi išsipūtė ir skilinėjo bulvės, o žmonės nusimetė avikailius ir atsisagstė kitelius: buvo šilta. Tai nebuvo šiluma vien nuo ugnies, bet taip pat jauki ir broliška minios šiluma, maloni nelaimingiesiems, tačiau nepriimtina laimingiesiems. (186)

Les patates se gonflaient et craquaient gaiement sur la braise, et les hommes avaient jeté bas leurs peaux de mouton, déboutonné leurs vareuses : il faisait chaud. Ce n'était pas seulement la chaleur du feu, mais aussi l'humble et fraternelle chaleur des foules, agréable aux malheureux, mais dont les gens heureux se détournent avec dégoût. (229)

Cituotuose pavyzdžiuose nestilingai vartojama veiksmažodžio *būti* forma *buvo*. Skaitant prancūzų kalbos teksto ištraukas nekrinta į akis stilistiškai pabrėžiama kurio nors vieno veiksmažodžio monotonija. Kyla klausimas, kodėl ši monotonija atsirado vertime ir koks jos tikslas. Siekiant vertimo ir originalo teksto ekvivalentiškumo, atskiras vertimo teksto mikrostruktūros elementas yra svarbus kaip didesnės atkarpos (makrostruktūros), teksto visumos dalis. Jį reikia sieti su kontekstu atsižvelgiant į situacinį, pragmatinį, komunikacinį ekvivalentiškumą ir, žinoma, stilingumo kriterijų. Pavyzdžio (20) sakinį *Le village était enveloppé dans un épais brouillard* buvo galima versti *Miestelį gaubė tirštas rūkas*. Neveikiamosios rūšies formos *était enveloppé* pakeitimas lietuvių kalbos veikiamosios rūšies būtuojų kartiniu laiku *gaubė* būtų leidęs išvengti to paties žodžio pakartojimo.

Kitaip buvo galima versti ir sakinius *Tai buvo dūmai* (20) arba *Tai nebuvo šiluma vien nuo ugnies...* (21). Vertimo teorijose rašoma, kad skirtingų kalbų tekstuose kitaip perteikiamos nekalbinės situacijos, kitais žodžiais kuriami vaizdai. Didesnio abstraktumo prancūzų kalboje įvairioms situacijoms nusakyti daugiau vartojama bendros reikšmės veiksmažodžių (*être, avoir, faire, aller* ir kt.), tačiau lietuvių kalboje atitinkamose situacijose pasirenkami konkretnės reikšmės veiksmažodžiai. Paisydamas situacinio vertimo ekvivalentiškumo ir žinodamas, kad prancūzų kalba stokoja detalios semantikos, stilistiškai skirtingesnių veiksmažodžių (plg. Leonavičienė 2009:

25–30), vertėjas galėjo labiau konkretizuoti. Daugelį nestilingai vartojamo veiksmažodžio *buvo* atvejų galėtų pakeisti *sklido*, *tyrojo* ir pan. (pavyzdžiui, *Tai nebuvo šiluma vien nuo ugnies...* (= *Šiluma sklido ne tik nuo ugnies...*). Cituotuose ir kituose vertimo pavyzdžiuose tokie pakeitimai neleistų stilistiškai nuskurdinti teksto, padėtų ekvivalentiškai perteikti autoriaus stilių, aprašomas situacijas ir atitiktų norminį vertimo ekvivalentiškumą.

IŠVADOS

Nors meninio stiliaus kalba nėra norminama, tačiau nereikėtų atmesti meninio teksto norminio vertimo ekvivalentiškumo principo. Jį galima suprasti kiek laisviau nei administracinio ar mokslinio stiliaus teksto ir traktuoti kaip ištikimybę individualiam autoriaus kalbos stiliui, kaip atsakingą vertimo kalbos priemonių vartojimą perteikti reikšmei ir teksto prasmei.

Vertimo tyrimo rezultatai rodo, kad R. Gary *Europietiško auklėjimo* vertimo į lietuvių kalbą tekstas negali būti laikomas normiškai ekvivalentišku originalo tekstui. Rastos leksikos, morfologijos, sintaksės, stiliaus klaidos nei stilistiškai, nei kitaip nemotyvuotos, nes atitinkamose originalo vietose ir kontekste nėra autoriaus padarytų prancūzų kalbos sistemos ar stiliaus klaidų. Taigi vertimo kalbos klaidos atsirado ne dėl originalo teksto.

Iš visų vertimo kalbos klaidų dažniausios yra leksikos (40 proc.) ir gramatinės sistemos (37 proc.) klaidos. Dėl jų ne tik netinkamai perteikiama raiška, jos iškraipo turinį: raiškos klaidos keičia sakinio reikšmę, atsiranda dviprasmybių. Perteikiant originalo tekstą nuo originalo kalbos nukopijuota vertimo kalbos raiška pakeičiamas jo turinys. Šių iš raiškos plano kylančių turinio pakeitimų nenumato jokia vertimo teorija ir metodologija. Verčiant individualųjį autoriaus stilių semantiniai komponentų junginiai vertėjui turi būti patys svarbiausi, todėl keisti tam tikras prasmes galima tik pragmatiniais, komunikaciniais, situacinio konteksto sumetimais ar kultūriškai adaptuojant tekstą. Leksikos ir gramatinės vertimo kalbos klaidos rodo, kad vertėjas neatsižvelgia į skirtingą prancūzų ir lietuvių kalbų nominacijos pobūdį.

Tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad originalo tekstas, palyginti su vertimu, yra sklandesnis, kalbos priemonių atžvilgiu stilingesnis. Darytina išvada, kad meninio teksto vertimo kalbos klaidos kliudo estetinei komunikacijai, neleidžia tekstui atlikti pačios svarbiausios funkcijos.

Meninio kūrinio vertimas yra kultūrinis veiksmas, pasaulio vertimų bibliotekos kūrimas, galimybė plėsti vertimo kalbos stilistines išgales, tačiau

šio R. Gary kūrinio lietuviško vertimo kalbos ir stiliaus klaidos iš dalies atima galimybę jam būti ekvivalentiškai suprastam ir deramai priimtam naujoje komunikacinėje aplinkoje – lietuvių kultūroje.

ŠALTINIAI

Gary R. 1956: *Éducation européenne*, Paris: Gallimard.

Gary R. 2001: *Europietiškas auklėjimas*. Vertė A. Krančiukas, Kaunas: Vada.

LITERATŪRA

Baker M. 1993: Corpus linguistics and translation studies: Implications and applications. – M. Baker, G. Francis and E. Tognini-Bonelli. *Text and Technology: In honor of John Sinclair*, Amsterdam: John Benjamin, 17–45.

Baker M. 1999: The Role of Corpora in Investigating the Linguistic Behavior of Professional Translators. – *International Journal of Corpus Linguistics* 4 (2), 281–298.

Calvet L. J. 1994: *L'argot*, Paris: Presses Universitaires de France.

Eco U. 2003: *Dire quasi la stessa cosa: esperienze di traduzione*, Milano: Bompiani.

Klioštoraitytė R., Mažeikaitė I. 2009: Apie grožinio teksto vertimo kokybę. A. Baricco romano „Šilkas“ vertimas į lietuvių kalbą. – *Vertimo studijos* 2, 104–116.

Koller W. 2001: *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. 6. Auflage, Wiesbaden: Quelle und Meyer.

Leonavičienė A. 2007: Publicistinio ir šnekamojo stiliaus sandūra dabartinėje spaudoje. – *Kalbos kultūra* 80, 85–96.

Leonavičienė A. 2009: Lietuvių kalbos stilistiškai žymėtos leksikos semantika ir vertimas į prancūzų kalbą. – *Kalbų studijos / Studies about languages* 15, 25–30.

Leonavičienė A. 2010: *Vertimo atodangos: teorija ir praktika (prancūzų–lietuvių kalba)*, Kaunas: Technologija.

Mickūnas A., Steward D. 1994: *Fenomenologinė filosofija*, Vilnius: Baltos lankos.

Miliūnaitė R. 2006: Būrimas ramune: pateisinama – nepateisinama... – *Apie kalbą ir mus*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 124–132.

Naida E. 1989: Vertimo mokslas. – *Atodangos*, Vilnius: Periodika, 215–234.

Osimo B. 2004: *Traduzione e qualità: la valutazione in ambito accademico e professionale*, Milano: Hoepli.

Pupkis A. 2005: *Kalbos kultūros studijos*, Vilnius: Gimtasis žodis.

- Žilinskienė V. 2005: Vardažodžių, įvardžių ir jų gramatinių formų vartojimas lietuvių kalbos stiliuose. – *Lituanistica* 64 (4), 28–44.
- Župerka K. 2001: *Stilistika*, Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

Gauta 2010 11 03

TEXT NORMATIVE TRANSLATION EQUIVALENCE OF R. GARY'S *ÉDUCATION EUROPÉENNE*

S u m m a r y

Translation theories often bring up the issue of translation quality – the equivalence of the text to the original. One type of text equivalence is *text normative translation equivalence*, which permits a judgement about the quality of the translation in the target language.

This article offers a theoretical discussion of the relationship between normative equivalence and the overall equivalence of a translation followed by an examination of the normative equivalence of the Lithuanian language translation of R. Gary's work, *Éducation européenne*. The analysis based on the data from the material under examination allows to evaluate the concept of *literary normative translation equivalence* more accurately, to highlight the actual use of language norms and to consider the importance of the style of an individual author when selecting literary means in the target language.

A quantitative and linguistic examination of the target language text has revealed numerous translation errors in lexicon, morphology, syntax and style. The results of the analysis of the translation suggest that there are deficiencies in aesthetic communication and application of translation methodology arising from the failure to take into account differences in the French and Lithuanian nominative and the nature of the grammatical systems. The performed examination, which was based on empirical data, casts doubts on the equivalence of *Europietiškas auklėjimas* to the original text (*Éducation européenne*) and raises the question of whether this translation could be publicly presented as a good example.

AURELIJA LEONAVIČIENĖ

Kauno technologijos institutas
Gedimino g. 43, LT-44240 Kaunas
aurelija.leonavicienne@ktu.lt

Vytauto Didžiojo universitetas
Donelaičio g. 52, LT-44244 Kaunas
a.leonavicienne@hmf.vdu.lt